

טקס קבלת החברים החדשים נערך בבית נשיא המדינה מר משה קצב כמדי שנה בשנה. נשיא המדינה ונשיא האקדמיה העניקו לפרופ' מלאכי בית-אריה ולפרופ' חיים סידר את תעודת החברות באקדמיה.

פרופ' חיים סידר מקבל את תעודת החברות באקדמיה מידי נשיא המדינה ונשיא האקדמיה. לידם גב' טני סידר, האם.

פרופ' מלאכי בית אריה מקבל את תעודת החברות באקדמיה מידי נשיא המדינה ונשיא האקדמיה.

ערכה של שתיקה

היה היתה בעיר חמדן אשר בפרס אקדמיה מפורסמת, אשר הסעיף הראשון בחוקתה מנסח כך: חברי האקדמיה יחשבו הרבה, יכתבו מעט, ולדבר ימעיטו ככל האפשר. קראו לה "האקדמיה השותקת", ולא היה בפרס מלומד אמתי אחד שלא השתוקק להיכנס לתוכה. דוקטור זב, מחבר ספר קטן מצוין, שמע בקצווי פינתו הנידחת, כי יש מקום פנוי באקדמיה השותקת. מיד נסע לחמדן, בא אליה, ובהתייצבו ליד מפתן הטרקלין שבו נאספו חברי האקדמיה, ביקש מאת שומר הסף למסור ליושב-ראש את הפתקה שבה היה כתוב: ד"ר זב מבקש את המקום הפנוי. שומר הסף מילא מיד את השליחות שהוטלה עליו; אולם הדוקטור ופתקתו הגיעו במאוחר מדי. המקום כבר היה תפוס.

האקדמיה הצטערה מאוד על התקלה הזאת. היא קיבלה, במידת-מה למרות רצונה, גנדרן אחד, שמדברותיו הנוצצות והקלות עוררו התפעלותם של הפתאים, וראתה את עצמה נאלצת לסרב לקבל את הדוקטור זב, פחד הפטפטנים, רחב הדעת ועשיר התבונה. היושב-ראש, שהוטל עליו להודיע לדוקטור את הבשורה הבלתי-ינעימה הזאת, כמעט לא היה יכול להחליט בעצמו ולא ידע כיצד לנהוג. לאחר שחשב זמן-מה, מילא גביע גדול מים. אך מילא אותו כל כך עד שטיפה אחת יתרה הייתה מעבירה את המים על שפתו; אחר-כך נתן אות כי יכניסו את המועמד. הלה נכנס באותה הבעה פשוטה וענווה, שהיא כמעט תמיד אות לערך של ממש. היושב-ראש קם, ובלי לבטא אפילו מלה אחת, הראה לו בתנועה עגומה את הגביע המלא כל-כך. הדוקטור הבין כי אין עוד מקום פנוי באקדמיה. אולם בלי לנפול ברוחו, עלה בדעתו להסביר, כי חבר נוסף באקדמיה לא יקלקל מאומה. הוא ראה לרגליו עלה ורד, הרים אותו ושם אותו בעדינות על פני המים, ועשה זאת כל כך יפה, שאפילו טיפה אחת לא נשפכה.

לתשובה מחוכמת זו מחאו כל האנשים כפיים; ודוקטור זב נתקבל בתשואות. מיד הגישו לו את פנקס האקדמיה, שבו היו החברים החדשים רושמים את שמותיהם. הוא רשם את שמו ולא נותר לו אלא לומר, כנהוג, משפט אחד של תודה. אולם, כאקדמאי שתקן באמת הודה דוקטור זב בלי לומר אפילו מילה אחת. הוא רשם בשולי הספר את המספר מאה, הוא מספר חבריו החדשים. אחר-כך, לאחר שהוסיף אפס לפני המספר, כתב למטה: "ערכם לא יעלה ולא ירד (1010)". הנשיא הודה לדוקטור העניו בנימוס רב ובחכמה: הוא העביר את האפס אל סוף המספר, וכתב: "ערכם יעלה פי עשרה (1000)".

את הדברים האלה קרא המנחה, דן כנר, בטקס בבית נשיא המדינה. הם לקוחים מ'חכמת הדורות מבחר סיפורים לילדים', תרגם וכינס יצחק לבנון, ציורים: שיפרין, הוצאת אחיאסף ירושלים. המחבר הוא Pierre Simon Ballanche (1776-1847), הוגה דעות צרפתי מן האסכולה הרומנטית שעסק בהוצאת ספרים. היה חבר האקדמיה הצרפתית.

ב'2 בדצמבר 2003 ציינה האקדמיה את יום הולדתו השמונים וחמש של פרופ' ישראל דוסטובסקי.

פרופ' חיים הררי הרצה על "הצצה ממעמקי האדמה אל ראשית היקום". כמה חברים סיפרו על ישראל דוסטובסקי המדען, האדם והחבר.

פרופ' ישראל דוסטובסקי היה סקיפר בסירת מפרש. ביום הולדתו השמונים וחמש תיאר פרופ' אשר פריזם הרפתקאות שישראל והצוות עברו בהפלגות לטורקיה, יוון ויוגוסלביה. ישראל גילה בהן תכונות רבות של מדען דגול, ובהן מנהיגות, יצירתיות והחלטיות.

ב'20 במאי 2004 חגגה האקדמיה את יום הולדתו השמונים של פרופ' מיכאל סלע.

פרופ' רות ארנון הרצתה על 'ארבעה עשורים של אימונולוגיה עם מיכאל סלע'.

אקדמיה וממשל לקידום המדע והחברה

האתגר המשותף

כינוס בין-לאומי של נשיאי אקדמיות לאומיות למדעים

האקדמיה מספקים מידע נטול פניות. הגוף המזמין רואה את הדוח בפעם הראשונה בשעה שהוא מובא לידיעתו ולידיעת הציבור והתקשורת בעת ובעונה אחת. האקדמיה עושה למען קבלת החלטות ציבוריות על בסיס של ייעוץ מדעי. אין היא אומרת לממשלה מה לעשות, אלא מזהירה מפני התוצאות. כדי שיוכלו לפעול כך על האקדמיות להיות עצמאיות לחלוטין וחופשיות מהתערבות ממשלתית. זו הדרך להבטיח את אמון הציבור ולהימנע מהחלטות קצרות טווח שהן בלתי נמנעות בפוליטיקה.

המדע יכול לקדם אנשים מוכשרים מהשכבות החלשות בחברה. הוא

תורם לדימוי החיובי של ישראל ומקדם את קבלתה בקרב הקהילה הבינ-לאומית. ישראל היא "נס מדעי", אמר אלברטס.

פרופ' פיטר דרנט ציין שלוש דרכים של אקדמיות לאומיות לבניית חוסן לאומי: קידום העצמאות וחופש המדע; עידוד חשיבה ביקורתית; עידוד המחקר. בעצם ההתערבות בתהליך הייעוץ המדעי הממשל מאבד את מה שהוא זקוק לו ביותר: מבחן אמתי של המציאות.

פרופ' אמיל-אטיאן בוליה סיפר על תפקיד המתווך שמילאה האקדמיה הצרפתית במשבר בין הממשלה הצרפתית ובין קהילת המדענים בצרפת.

פרופ' יאן קרלסון סיפר שהאקדמיה השוודית מוציאה דוחות רבים למען העשרת הידע של הציבור. החופש האקדמי ועצמאות הייעוץ הם המפתח המוכח להצלחת יחסי האקדמיה והממשל.

פרופ' יעקב זיו אמר שעם כל הצלחותיה המרשימות של ישראל במדע, בשנים האחרונות מגדל השן הוא מקום מושבו של הממשל. אמנם השרים בישראל תומכים בכנות במדע כנתיב לקדמה, אך קשה לשכנע את גופי הממשלה ואת שריה שהם אכן זקוקים לייעוץ מדעי. האקדמיה הישראלית רואה זכות וחובה לתרום להעמקת הידע בשאלות מהותיות למדע ולחברה בישראל.

נשיא המדינה וארבעה נשיאי אקדמיות.
עומדים מימין לשמאל: פרופ' פיטר דרנט, פרופ' ברוס אלברטס, פרופ' אטיאן אמיל בוליה, פרופ' יאן קרלסון.
יושבים משה קצב ופרופ' יעקב זיו.

כינוס שערכה האקדמיה באייר תשס"ד (17-18 במאי 2004) השתתפו 5 נשיאי אקדמיות לאומיות למדעים:

נשיא האקדמיה הלאומית האמריקנית למדעים, **פרופ' ברוס אלברטס**, נשיא האקדמיה הלאומית הצרפתית, **פרופ' אטיאן-אמיל בוליה**, נשיא ארגון האקדמיות הכל-אירופיות (ALLEA) והנשיא היוצא של האקדמיה המלכותית ההולנדית, **פרופ' פיטר דרנט**, הנשיא היוצא של האקדמיה המלכותית השוודית, **פרופ' יאן קרלסון** ונשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, **פרופ' יעקב זיו**. כיבדו את הכינוס בהשתפותם כמה אישי ציבור ובהם שר המדע והטכנולוגיה ח"כ אליעזר (מודי)

זנדברג, השרה לקליטת העלייה ח"כ ציפי לבני, יו"ר ועדת המדע והטכנולוגיה בכנסת ח"כ מלי פולישוק-בלוך, יו"ר הוועדה לתכנון ולתקצוב פרופ' שלמה גרוסמן. מטרת הכינוס הייתה לסקור תבניות ביחסי האקדמיה והממשל בעולם המערבי ובמדינת ישראל. נדונו האפשרויות והדרכים לפעולה למען קידום המדע - ברמה הלאומית והבינ-לאומית בתנאים כלכליים ופוליטיים מורכבים.

אלה נושאי הדיון:

מודלים של קשרי אקדמיה-ממשל: הזוויות הבינ-לאומית

אוריינות מדעית וחינוך למצוינות במדעים

מו"פ באקדמיה ובתעשיות הטכנולוגיות

אתגרים עתידיים - פיתוח מדיניות בנושאי מדע, אתיקה וחברה

פרופ' ברוס אלברטס אמר כי יחסי הגומלין בין האקדמיה הלאומית האמריקנית לבין הממשל מצליחים כיוון ששני הצדדים מבינים את משימתה החיונית של האקדמיה: לומר את האמת לשלטון. תפקידה של האקדמיה האמריקנית כיועץ לממשלה החל בשנת 1863. האקדמיה מבקשת לשמר את קולה העצמאי, ולכן אינה omnibus government appropriation. האקדמיה מכינה בכל שנה יותר מ-200 דוחות לפי בקשתם של סוכנויות וגופים. דוחות

חודש ההסכם לשימוש במתקן הסינכרוטרון האירופי

לרגל חידוש ההסכם בין ישראל ובין ESRF לחמש שנים (2004–2009) ערכה האקדמיה יום עיון על מחקרים באמצעות

מאיצי סינכרוטרון במדע הישראלי (ינואר 2004). הוצגו מחקרים של מדענים מישראל המשתמשים בקרינת סינכרוטרון בשטחי מדעי החיים, מדע החומרים, פיזיקה וכימיה.

ביקור הנשיא בסין ובצרפת

לפי הזמנת נשיא מדינת ישראל הצטרף אליו נשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים בביקוריו הרשמיים בסין (דצמבר 2003) ובצרפת (פברואר 2004).

היחידה למדיניות המחקר המדעי

בנובמבר 2000 החליטה מועצת האקדמיה להקים יחידה למדיניות מדע שתפעל לקידום ההצטיינות במערכת המחקר המדעי וההשכלה הגבוהה. עוד החליטה מועצת האקדמיה כי היחידה תפעל בתקציב סגור ממקורות הקרנות השמורות שאינן מיועדות לקרן הלאומית למדע, וכי המועצה תמנה ליחידה זו ועד מנהל.

בוועד המנהל של היחידה יכהנו יו"ר הנהלת הקרן הלאומית; יו"ר הנהלת קרן ביכורה; יו"ר קרן בת-שבע דה רוטשילד; נציגי פורום 'צעירי האקדמיה' משתי החטיבות. יו"ר הוועד המנהל יהיה יו"ר מועצת הקרן הלאומית למדע או נשיא לשעבר. היחידה תדווח למועצת האקדמיה פעמיים בשנה.

בימים אלו הושלמה הקמת המסגרת המנהלית של היחידה. מתוכננות הפעולות האלה: תוקם ספרייה ובה כתבי-עת העוסקים במדיניות מדע; ייערכו דיונים בנושאים הרלוונטיים; יוזמנו אישים מחו"ל; יוכן חומר רקע להערכת שטחי מחקר ויוזמנו סקרים ומחקרים על מצבם ועל מערך המחקר. תקציב היחידה יהיה כ-250,000 דולר לשנה. מקורו מעודפים של קרנות שמורות בלתי מיועדות שברשות האקדמיה או מהקרן האמריקנית למחקר בסיסי בישראל. התקציב יכסה את משכורת מנהל היחידה, הוצאות מנהליות, הוצאות ייעוץ, הזמנת מחקרים, אחזקת הספרייה, ארגון מפגשים ועוד.

האספה הכללית של Allea

פרופ' איתן קולברג ופרופ' חיים תדמור ייצגו את האקדמיה באספה הכללית של ALLEA בבירסל במרס 2004. אלה הנושאים שנדונו: Intellectual property rights; Science and media; Science and humanities, different worlds; Scientific lingua franca and national languages. הדוברים עמדו על הכורח לאזן בין זכויות יוצרים לבין הפצה חופשית של מידע מדעי. הובעה דאגה ממיעוט התעניינותו של הנוער בנושאי מדע וטכנולוגיה, והועלו הצעות כיצד לגייס את אמצעי התקשורת לסייע בהגברת המודעות לנושאים אלו, למשל הקמת ערוצי טלוויזיה יעודיים או הכשרת עיתונאים שיכתבו ברמה גבוהה על נושאים מדעיים. נידונה סוגיית הקשר בין מדעי הרוח, מדעי הטבע ומדעי החברה והצורך בהיכרות הדדית טובה יותר. לדברי כמה משתתפים, מדעי הרוח נמצאים במגננה בשל הצורך להוכיח את חיוניותם בעידן הטכנולוגיה. דיון ער במיוחד היה בשאלת מעמדה הדומיננטי של השפה האנגלית מול השאיפה להגן על השפות הלאומיות של אירופה. בתום הדיונים המדעיים אושרה בחירתם של חברים חדשים: האקדמיות למדעים של מונטנגרו, סרביה וקוסובו.

הדוח הראשון של InterAcademy Council

הוגש למזכ"ל האו"ם

נשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים הגיש את הדוח לממשלת ישראל.

בדוח זה – "Inventing a Better Future: Strategy for Building Worldwide Capacities in Science & Technology" – מוצגים נתונים המלמדים על הפערים בין המדינות במספר המדענים והמהנדסים הממוצע באוכלוסייה וכן בתקציבי המו"פ.

הדוח ממליץ לחזק את היכולת המדעית והטכנולוגית במדינות העולם המתפתחות באמצעות הקמת מכוני מחקר, גופים אקדמיים ואקדמיות לאומיות שישמשו כלי ייעוץ לממשלותיהן וגשר לשיתוף פעולה בין המו"פ לתעשייה.

IAC הוא גוף לא ממשלתי שהוקם בשנת 2000 ומייצג תשעים אקדמיות למדעים ברחבי העולם. מטרתו לייעץ בנושאי מדע וטכנולוגיה לגופים וארגונים בין-לאומיים, ובכלל זה האו"ם והבנק העולמי. הוועד המנהל של IAC מורכב מנשיאי 15 אקדמיות לאומיות: אנגליה, ארה"ב, ברזיל, גרמניה, דרום-אפריקה, הודו, יפן, ישראל, מלזיה, מקסיקו, סין, צרפת, רוסיה, שבדיה, ארגון האקדמיות של העולם השלישי.

שיבת הוועד המנהל של איגוד האקדמיות הבין-לאומי

פרופ' שאול שקד, נשיא האיגוד, ייצג את האקדמיה בישיבה בפרזי בפברואר 2004.

הוועד המנהל דן ביישום ההחלטות בדבר הרפורמות בסדרי הטיפול בפרויקטים של איגוד האקדמיות. הוחלט שאחת לארבע שנים יעמוד כל פרויקט לדיון מעמיק, ויחלט אם להמשיך בו בחסות האיגוד. פרופ' שקד הציע לבטל את חלוקת הפרויקטים של האיגוד לקטגוריות של מפעלים המקבלים תמיכה מן האיגוד ומפעלים שאינם יכולים לקבל תמיכה. כך יוכלו כל מגישי תכניות המחקר המאושרות על ידי האיגוד לבקש תמיכה כספית, אך מאחר שהמשאבים מצומצמים, תינתן תמיכה כזאת רק בהיקפים קטנים לתקופות קצרות ובהתניה של מימון ממקורות אחרים.

הוועד המנהל דן גם בצורך לשנות את דרכי גביית מס החבר מן האקדמיות החברות באיגוד. ועדה שדנה בעניין זה הציעה לבסס את דמי החבר בעיקר על התל"ג הלאומי של הארצות החברות באיגוד.